

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Кондратенко Наталії Юріївни з теми «Методика формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Докладний аналіз дисертації Кондратенко Наталії Юріївни з теми «Методика формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології» дозволяє сформулювати узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичної значущості, а також загальної оцінки роботи.

Актуальність теми дисертації

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає пошуку нових ідей та теоретичного обґрунтування системи підготовки журналістів в Україні як самостійної галузі вищої освіти, яка уможлиблює отримання знань і набуття вмінь для здійснення професійної діяльності в засобах масової інформації.

Громадянському суспільству сьогодні потрібні журналісти-професіонали – компетентні, творчі, з особливим журналістським світоглядом, із глибоким інноваційним мисленням, із філософським поглядом на явища та події життя, харизматичні, з високою професійною культурою, духовністю, толерантні, гуманні, доброзичливі, ввічливі, щирі, допитливі, спритні, кмітливі.

Новий статус журналістики, ідейне, політичне протистояння, багатопартійність суспільно-політичної системи, зростання вимог до якості професійної освіти змушують працівників вишів, що готують журналістські кадри, шукати сучасну модель професійної підготовки, яка була б найбільш прийнятною для журналістського середовища. Роботодавці, зазвичай задоволені рівнем теоретичних знань випускників, відзначають неготовність випускників до практичної діяльності. Саме цю суперечність і намагається розв'язати Н. Кондратенко у своєму дослідженні.

Дисертантка відзначає, що в умовах компетентнісної парадигми освіти, пов'язаної з перенесенням акцентів на формування компетентностей майбутніх фахівців, особливої ваги набуває проблема формування практичних умінь майбутніх журналістів, пов'язаних з умінням створювати монологи, діалоги, полілоги професійної спрямованості, аналізувати і продукувати тексти різної стильової належності (есе, інтерв'ю, репортаж тощо).

Усе сказане зумовлює актуальність теми наукового дослідження Кондратенко Наталії Юріївни.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, відображає процес і результати дослідження.

Науковий і творчий задум та етапи його реалізації презентовані у вступі. Доведено актуальність теми, подано понятійний апарат: визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження.

П'ять дослідницьких завдань Н. Кондратенко виконувала, застосовуючи доцільні для наукового пошуку теоретичні, статистичні та емпіричні методи.

Відповіді на перше завдання містить перший підрозділ першого розділу, у якому з'ясовано сутнісні характеристики базових понять дослідження, пов'язані з проблемою формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах культурології у вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях («комунікативний акт», «мовленнєвий акт», «комунікація», «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність майбутнього журналіста», «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність майбутнього журналіста»). Дисертатка слушно доходить висновку про те, що питання взаємодії мови й культури доцільно розглядати в соціокультурному контексті й аспекті комунікативної здатності, що відображає специфічні риси суспільства та його культури, які виявляються через комунікативну поведінку носіїв національної культури. Обґрунтування термінологічного поля дослідження сприяло розробленню методики формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології.

Логічним є виокремлене друге завдання дисертації: обґрунтування теоретичних засад формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на основі культурології (розв'язане в підрозділах 1.2, 1.3, 2.2). Ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів можливе на основі врахування результатів психологічних досліджень, що відображають природовідповідну логіку пізнавального розвитку студентів, а також психологічних механізмів творчості, сформованість яких є необхідною умовою для майбутньої професійної діяльності фахівця. У дисертації розглянуто особистість студента як активного суб'єкта педагогічної взаємодії, якому властива специфічна спрямованість пізнавальної й комунікативної активності на розв'язання конкретних професійних завдань. *Очевидно, в контексті визначення психологічних*

чинників варто було б звернути увагу на те, що нині журналісти доволі часто працюють в зонах активного конфлікту, підвищеної небезпеки. Для кожної зони конфлікту набір ризиків по-своєму унікальний. Відповідно, доцільно було б у підрозділі 1.2 розглянути теорію ризиків, усвідомлення якої загострює почуття безпеки, яке є основним компонентом психологічної стабільності особистості, однією з фундаментальних потреб, формотворчим елементом системи цінностей людини.

Докладне опрацювання досліджень у царині лінгводидактики сприяло визначенню закономірностей (розуміння семантики мовних одиниць, здатність студентів опановувати норми літературної мови, оцінювати виражальні можливості мови, розвиток мовного чуття та дару слова), сучасних підходів, специфічних принципів, форм організації освітнього процесу.

У роботі визначено специфічні принципи (пізнавально-практичної спрямованості навчання української мови (за професійним спрямуванням); функційно-комунікативної спрямованості навчання мови; вивчення мови в структурній цілісності з обов'язковим пізнанням її рівнів; вивчення мови в міжрівневих, внутрішньорівневих та міжпредметних взаємозв'язках; принцип використання мовленнєвої практики для засвоєння теорії мови і, навпаки, – теорії мови для розвитку мовлення; лінгвокультурологічний), що сприяло в подальшому ефективному визначенню вибору методів і прийомів навчання, які відповідають меті, змісту формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів в умовах сучасного вишу.

Аналіз теоретичних проблем уможливив розроблення комплексу лінгводидактичних умов формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології: розвиток монологічного й діалогічного мовлення студентів, удосконалення комунікативних ознак мовлення майбутніх журналістів, формування мовленнєвої креативності студентів, риторизація освітнього процесу вишу, упровадження лінгвокультурологічних вправ і завдань. Здобувачка проілюструвала їх взаємозв'язки й акцентувала на особливостях у контексті досліджуваної проблеми. Заслуговує на увагу й те, що під час визначення означених умов передбачено їх комплексну єдність, ураховано низку методологічних підходів, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, особливості навчання дисциплін гуманітарного циклу, характеристики комунікативної компетентності як багатокомпонентного явища. Усе це засвідчує глибоке осмислення й усвідомлення авторкою логіки наукового дослідження.

Вартісною для педагогічної думки є умова, тісно пов'язана з формуванням комунікативної компетентності майбутніх журналістів, –

риторизація освітнього процесу вишу. Адже для майбутнього журналіста особливу вагу має сформованість його риторичної компетентності, що передбачає опанування теоретико-методологічних засад риторики, наявність умінь продукувати й аналізувати усні й писемні риторичні тексти, усвідомлене й відповідальне ставлення до професійного мовлення, досвід володіння мовленнєвими жанрами професійного спрямування, здатність доцільно й ефективно застосовувати стратегії і тактики інформаційно-впливового спілкування.

Розв'язуючи третє завдання, дисертантка ретельно проаналізувала важливе для організації освітнього процесу методичне забезпечення, дійшла такого висновку: попри значну кількість навчальних видань, що застосовуються в освітньому процесі вишу, й донині не втрачає актуальності проблема розроблення підручників і посібників для майбутніх журналістів, які допомогли б студентам не лише оволодіти нормами сучасної української літературної мови, алгоритмами швидкого й правильного складання різних документів, а й сприяли б формуванню комунікативної компетентності майбутніх журналістів. *Щоправда, робота виграла б, якби Н. Кондратенко розробила методичний супровід (посібник, методичні вказівки), які містили б завдання, спрямовані на формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології (журналістська риторика, особливості мовленнєвого етикету представників професії, інформація про успішних українських та зарубіжних журналістів сучасності, взаємозв'язок особистісних і фахових характеристик журналіста тощо).*

Четверте завдання дослідження передбачає уточнення критеріїв, показників для розроблення рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх журналістів. Сформованість досліджуваного лінгводидактичного феномена визначалася за чітко встановленими критеріями: (мотиваційний, нормативний, тезаурусний, жанровий), які корелюються зі складниками комунікативної компетентності. Критерії репрезентовано цілісною системою відповідних показників, що відтворюють властивість досліджуваного об'єкта – рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх журналістів: високий, достатній, середній, елементарний. *Зауважимо, що в умовах особистісно орієнтованого навчання доцільно було б визначити оцінний критерій, пов'язаний зі здатністю до самоаналізу, адекватного оцінювання власної позиції, конкретного знання, необхідності чи непотрібності його для ефективного виконання професійної діяльності, а також методу його отримання чи використання.*

Вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів передбачало проведення констатувального етапу педагогічного експерименту (підрозділ 2. 3). Задля визначення форм перевірки й критеріїв оцінювання рівня готовності майбутніх журналістів до формування комунікативної компетентності використано дослідження в царині діагностування комунікативних умінь та навичок. *Однак на цьому етапі необхідно було б акцентувати увагу, який саме з рівнів сформованості комунікативної компетентності студентів є домінуючим. Підтвердити свої позиції статистичною інформацією.*

Теоретичні узагальнення, зроблені в першому і другому розділах, надали підстави здійснити дослідно-експериментальну методику, спрямовану на експериментальну апробацію формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3), про що йдеться у п'ятому завданні дисертації.

У змісті програми формувального етапу експерименту визначено, що формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів є складним багатоаспектним процесом науково-пізнавальної, практичної та контрольно-рефлексійної діяльності, з огляду на що передбачено поетапне формування комунікативної компетентності: (мотиваційно-пізнавальний етап передбачав мотивацію навчальної діяльності студентів та коригування набутих у школі мовних, мовленнєвих знань, умінь і навичок, повторення, систематизацію та поглиблення відомостей про основні мовленнєві й риторичні поняття, ефективне засвоєння яких стане першим кроком до формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів; оперативно-конструктивний – узагальнення й систематизація знань, умінь і навичок з фонетики, лексикології, граматики, орфографії, пунктуації, стилістики, культури мовлення, удосконалення вмінь текстосприймання та текстотворення на засадах лінгвокультурології; продуктивний – удосконалення вмінь і навичок створювати власні висловлення залежно від ситуації спілкування).

Як рекомендаційне, таке, що потребує розроблення в подальшій науковій та практичній діяльності здобувачки, висловимо міркування щодо змістового наповнення розробленої методики. Відомо, що до основних складників журналістського професіоналізму належать природні здібності, покликання, талант, який перемагає над технологією в журналістській професії, бо рецепт талановитості відсутній. Можливо, вартувало б в експериментальній методиці передбачити завдання для обдарованих студентів.

Підсумковий моніторинг (контрольний етап дослідно-експериментальної роботи) виявив позитивну динаміку формування кожного структурно-функційного компонента комунікативної компетентності студентів. Основну роль у системі експериментального навчання відведено практичним заняттям, що мають низку особливостей, які зумовлені метою й завданнями вивчення курсу, змістом навчання, системою методів і прийомів, кількістю годин, відведених на опанування української мови, використанням різних засобів навчання.

Особливе місце в дидактичному комплексі посідає авторська система вправ і завдань лінгвокультурологічного спрямування, що побудовані переважно на текстовому матеріалі відповідного змісту. Робота з текстами сприяла не лише збагаченню словникового запасу лінгвокультурологічною лексикою, а й дозволяла спроектувати майбутню професійну діяльність.

Одержані впродовж експерименту результати засвідчують ефективність запропонованої методики формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології. Наукова новизна, теоретичні й практичні висновки – достовірні.

Висловлені під час аналізу зауваження до дисертації не применшують її значення і не знижують загальної оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом на наукову перспективу.

Наукова новизна та практична значущість дослідження

До найбільш вагомих наукових результатів, особисто одержаних дисертанткою, належать: обґрунтування теоретичних засад формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів, лінгводидактичних умови формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології (розвиток монологічного й діалогічного мовлення студентів; удосконалення комунікативних ознак мовлення майбутніх журналістів; формування мовленнєвої креативності студентів; риторизація освітнього процесу; упровадження вправ і завдань лінгвокультурологічного змісту); уточнення понять «комунікативна компетентність майбутнього журналіста», «лінгвокультурологічна компетентність майбутнього журналіста»; розроблення методики формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології.

Практичне значення дослідження полягає в упровадженні в освітній процес вищих закладів освіти методики формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів (забезпечення комплексом вправ і завдань, спеціально дібраних текстів лінгвокультурологічного змісту). Сформульовані в роботі положення, висновки й методичні рекомендації

можна реалізувати під час розроблення змісту освітньої програми з української мови у професійному спілкуванні, підручників, посібників для майбутніх журналістів, у практичній роботі викладачів вищих закладів освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертацій в опублікованих працях

Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота інтерпретування результатів та з'ясування теми дисертації є достатніми.

Успішна апробація матеріалів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях свідчить про те, що з ключовими питаннями наукових студій Н. Ю. Кондратенко обізнана широка громадськість.

Вивчення матеріалів дисертації дозволяє зробити висновок, що наукові здобутки авторки, які ґрунтуються на всебічному вивченні досліджуваної теми, аналізі різних підходів до її розв'язання, використанні достатнього масиву літературних джерел, мають теоретичну та практичну цінність.

Доробок Наталії Юріївни, поданий у розділах дисертації та додатках, пропозиціях і рекомендаціях, наукових статтях, може слугувати підґрунтям для реалізації на практиці важливих освітніх завдань.

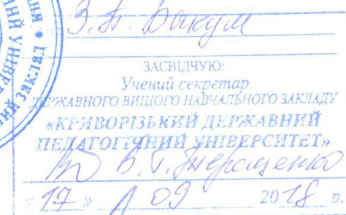
Загальний висновок

Дисертація Кондратенко Наталії Юріївни з теми «Методика формування комунікативної компетентності майбутніх журналістів на засадах лінгвокультурології» є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням.

Актуальність теми, наукова новизна основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної праці, теоретичне і практичне значення її, відповідність вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., є підставою для присудження Кондратенко Наталії Юріївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Криворізького державного педагогічного
університету

Б. Бакун

З. П. Бакун